

فصلنامه آینده پژوهی شهری

دوره ۳، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲

صص: ۹۱-۱۰۹

بررسی و ارزیابی پیامدهای اقتصادی گردشگری شهری از دیدگاه شهروندان (مطالعه ی موردی: شهر بیرجند)

افسانه ابراهیمی^۱ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

دکتر مهدی فاطمی، دکتری علوم اقتصادی، مدرس دانشگاه، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۲۵

چکیده

گردشگری، از فعالیت های مهم با پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی در شهرهاست. سیاست توسعه گردشگری، رویکردی است که شهر با تاکید بر آن می تواند ضمن افزایش منافع آن، تاثیرات منفی را به حداقل کاهش دهد. هدف این مقاله بررسی و ارزیابی پیامدهای اقتصادی گردشگری شهری در شهر بیرجند می باشد. از نظر نوع تحقیق، مطالعه صورت گرفته کاربردی و روش بررسی آن توصیفی - تحلیلی بوده و از روش معادلات ساختاری استفاده گردیده است. جامعه آماری تحقیق کارشناسان و متخصصان و صاحبان این حوزه بوده است. داده های مورد نیاز از طریق پرسشنامه از یک نمونه ۶۸ تایی از کارشناسان و متخصصان این حوزه جمع آوری گردید. نتایج مطالعه نشان می دهد که توسعه گردشگری شهری بر توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی، ایجاد فرصت های شغلی، افزایش تقاضا برای محصولات داخلی، افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی، افزایش سرمایه گذاری و ایجاد درآمد موثر بوده و در میان این عوامل، بیشترین اثرات گردشگری مربوط به توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی و افزایش تقاضا برای محصولات داخلی می باشد.

واژگان کلیدی: گردشگری، گردشگری شهری، پیامد اقتصادی، شهر بیرجند.

DOI: 10.30495/uf.2023.1983906.1116

Email: fsnh_ebrahimi@yahoo.com

۱ - نویسنده مسئول: افسانه ابراهیمی

مقدمه

با گسترش پدیده شهرنشینی به همراه افزایش درآمدهای عمومی و نیز تغییرات سبک زندگی مردم، انگیزه مسافرت و افزایش اهمیت اوقات فراغت برای تامین احتیاجات روحی انسان به امری ضروری مبدل شد. این مهم منجر به ظهور پدیده ای جهانی به نام صنعت گردشگری شده است. از سوی دیگر، محیط های شهری بعنوان مراکز تمدن، فرهنگ، سیاست و گاه با ارزشمندترین منابع گردشگری چون پارکها، چشم اندازهای طبیعی و فضاهای تاریخی محسوب می شوند و گسترش گردشگری از جمله پدیده های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن جدید ادامه دارد. فعالیت گردشگری امروزه به عنوان یکی از مهمترین و پویاترین فعالیتها در جهان مطرح است. به طوری که شمار گردشگران خارجی و داخلی و میزان درآمدهای آن در سطح جهانی پیوسته رو به افزایش است.

امروزه توریسم فراتر از یک صنعت به مثابه یک پدیده پویای جهانی و اجتماعی دارای پیچیدگی های خاص خویش است. بسیاری از کشورهای پیشرفته، گردشگری را بهترین راه اعتلای فرهنگ، ایجاد تفاهم بین المللی و دستیابی به درآمدهای سرشار اقتصادی می دانند (تقوایی و مبارکی، ۱۳۸۸). در واقع مهمترین هدف توسعه گردشگری، بهبود وضعیت توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی مقصد است.

اهمیت سیر و سفر و گردشگری در تعالی فرهنگ و تفاهم بین المللی سبب شده که مجمع عمومی سازمان ملل متحد، روز ۲۹ سپتامبر (۵ مهر) هر سال را روز جهانی گردشگری اعلام کند. در حال حاضر بسیاری از کشورها منافع اقتصادی و اجتماعی خود را از گردشگری شهرهای خود دریافت می کنند و درآمدهای گردشگری را برای توسعه زیرساخت های شهری بکار می برند (فنی و همکاران، ۱۳۹۳).

توسعه ی فعالیتهای گردشگری و شناسایی و معرفی جاذبه های گردشگری بخصوص در نواحی شهری می تواند به بهبود آثار اقتصادی و اجتماعی منجر شود. توسعه گردشگری شهری هم به ساکنان بومی شهرها و هم اقتصاد ملی کشور کمک می نماید.

فعالیت های مربوط به گردشگری در جهان از سال ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰ میلادی به میزان ۳۰۰ درصد و در طی دهه ۱۱۹۰ معادل نیمی از این میزان افزایش یافته است. به طوری که طی سالهای ۱۹۹۹ میلادی تعداد ۴۲۵ میلیون نفر در سراسر جهان مسافرت کرده اند که این مقدار ۸ درصد از کل جمعیت جهان است. (راشیدی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۲۷،

امروزه گردشگری و بویژه گردشگری شهری جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها دارد و نقش فعال و موثر در ارتقاء ساختار اقتصادی- اجتماعی و محیطی کشورها بازی میکند. گردشگری در بستر محیط جغرافیایی صورت میگیرد که متشکل از محیط طبیعی و فرهنگی- اجتماعی است. هر یک از این دو محیط متشکل از عواملی هستند که به نوعی بر گردشگری تاثیر گذار است و از آن تاثیر می پذیرد. (فنی و همکاران، ۱۳۹۳)

گردشگری شهری در کشورهای پیشرفته پردرآمدترین نوع گردشگری است و در زمینه اقتصادی تأثیرات انکارناپذیری دارد. گردشگری شهری سرآمد انواع گردشگری ها و پر مشتری ترین آنهاست؛ به طوری که با توجه

به جایگاه ویژه شهر، در بسیاری از کشورهای موفق در این صنعت، شهر پایه و اساس توسعه گردشگری است. ایجاد و توسعه فضاهای شهری مناسب، بازسازی فضاهای متروک و مرده به قصد زنده کردن جنبه های کهن جامعه از جمله آثار توسعه گردشگری در فضاهای شهری است (تقوایی و مبارکی، ۱۳۸۸). یکی دیگر از آثار اقتصادی مهم گردشگری شهری، افزایش درآمد مراکز و واحدهای خدماتی-بازرگانی و صنعتی (به ویژه صنایع دستی) شهر و در نتیجه ایجاد زمینه مناسب برای افزایش مالیات و درآمدهای شهری است.

با توجه به پیچیدگی ها و گستردگی فعالیت های گردشگری و اثرات آنها بر شرایط اقتصادی-اجتماعی و زیست محیطی شهر، می تواند بسترهای لازم برای توسعه پایدار شهری را فراهم آورد. شهر بیرجند با وجود جاذبه های مهم طبیعی و تاریخی، نتوانسته است از ثمرات گردشگری حداکثر استفاده را ببرد. از اینرو این مطالعه می تواند به شناخت آثار و پیامدهای گردشگری و همچنین برنامه ریزی راهبردی گردشگری پایدار شهری آن کمک نماید و تحقق این فرایند نقش موثری در توسعه پایدار شهر و نواحی آن ایفا خواهد نمود. بیرجند به عنوان مرکز و بزرگترین شهر استان خراسان جنوبی به واسطه دارا بودن پدیده های طبیعی و فرهنگی متنوع توان بالایی برای تبدیل شدن به یک قطب گردشگری در شرق کشور را دارد. این مقاله با بررسی اثرات مثبت و منفی گردشگری در شهرها، در صدد ارائه پاسخ به این سوالات می باشد. توسعه گردشگری چه اثرات اقتصادی در شهر بیرجند به دنبال دارد؟ بیشترین آثار اقتصادی گردشگری در شهر بیرجند مربوط به چه مولفه ای می باشد؟

پیشینه پژوهش

در خصوص تاثیرات گردشگری مطالعات متعددی صورت گرفته است. با توجه به آنکه تانون مطالعه ای در خصوص آثار اقتصادی گردشگری در بیرجند انجام نشده است این مطالعه به بررسی اثرات اقتصادی گردشگری می پردازد.

راشدی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی ابعاد اقتصادی گردشگری و درآمد پایدار شهرداری در شهرداری تهران پرداختند. نتایج نشان می دهد مدیریت شهری تهران با برنامه ریزی صحیح و کشف فرصت های پنهان بخش گردشگری می تواند درآمدهای پایدار خود را افزایش دهد.

اعظمی و همکاران (۱۳۹۴) به تحلیل آثار اجتماعی، اقتصادی و محیطی گردشگری پایدار پرداختند. نتایج تحلیل عاملی نشان داد که عامل اجتماعی نسبت به عوامل اقتصادی و محیط زیست، بیشترین تاثیر را بر گردشگری پایدار داشته است.

نتایج مطالعه بدری و همکاران (۱۳۸۸) نشان داد که گردشگری اثرات مثبتی از قبیل اشتغال زایی و افزایش درآمد ساکن نواحی روستایی داشته است.

-نتایج مطالعه شهبان در خصوص بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری در توسعه پایدار شهر؛ با تأکید بر ادراک ساکنان نشان می دهد که گردشگری شهری در عین حال که اثرات مثبت اقتصادی انکار ناپذیری بر جامعه شهری دارد، در کنار خود آثار متنوع (مثبت و منفی) اقتصادی، اجتماعی و محیطی را نیز در شهر میزبان ایجاد می نماید. در عین حال تأثیرپذیری ساکنان بخش های مختلف شهر از اثرات متفاوت بوده و لازم است در ارزیابی نحوه و میزان این اثرات به تفکیک مورد تحلیل قرار گیرد

نتایج مطالعه شیبانی نیا و همکاران (۱۴۰۰) در خصوص مروری بر گردشگری و اثرات آن؛ گامی به سوی توسعه

پایدارنشان داد برای دستیابی به توسعه پایدار، برنامه ریزی گردشگری باید به اندازه کافی متمرکز باشد. از اینرو نیاز است تا گردشگری در ابعاد وسیع، یکپارچه و وابسته به منابع فرهنگی و طبیعی صورت گیرد و سیاستهای جذب گردشگر از کمیت بسوی کیفیت هدایت شود.

فنی و همکاران (۱۳۹۳) تاثیرات گردشگری بر توسعه پایدار شهری از نظر ساکنان (مورد مطالعه: جزیره قشم) را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش منتج از تجربیات و نظرات ساکنان شهر، نشان می دهد که گردشگری، با وجود اشتغالزایی، افزایش درآمد و بهبود کمی و کیفی صنایع دستی، سبب بالا رفتن قیمتها، سوداگری و تغییر کاربری زمین و افزایش ساخت و ساز و ازین رفتن بافت باارزش در شهر و ازین رو باوجود منافع اقتصادی، سبب ناپایداری کالبدی شهر شده است. از لحاظ اجتماعی، باعث بهبود وضعیت آموزش و بهداشت، افزایش تعامل شهروندان و امنیت و لذا پایداری نسبی اجتماعی شده ولی از لحاظ محیط زیست، پیامدهای منفی زیادی از قبیل آلودگیهای محیطی، افزایش ترافیک، تغییر کاربری های مفید برای محیط زیست شهری همراه بوده که مغایر با اهداف توسعه پایدار شهری است. بنابراین، با برنامه ریزی اصولی و تلاش برای استفاده بهینه از ورود گردشگران میتوان وضعیت اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی شهر را بهبود بخشید

مبانی نظری پژوهش

گردشگری، معادل فارسی واژه توریسم در زبان های انگلیسی، فرانسه و آلمان است. ریشه این واژه "توریسم" است که از دو بخش تشکیل شده است: "تور" به معنای سفر، گشت، مسافرت، سیاحت و "ایسم" پسوندی که اشاره به مکتب یا اندیشه فلسفی، مذهبی، سیاسی، ادبی و غیره دارد (شهبان، ۱۳۹۰).

امروزه اقتصاددانان به دلیل اهمیت گردشگری در توسعه اقتصادی-اجتماعی کشورها آن را صادرات نامرئی نام نهاده و به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می کنند. گردشگری منبعی قابل اتکا در همه کشورهاست که می تواند تأثیر فزایندهای بر روی افزایش درآمد هم در سطح ملی و هم در سطح محلی و نیز افزایش فرصت های شغلی، افزایش سطح دستمزدها و تحول و گسترش تولیدات داشته باشد (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۴).

در سال های اخیر، تصمیم گیرندگان و مدیران شهری، برای استفاده از درآمدهای گردشگری به توسعه همه جانبه گردشگری در شهرها پرداختند. از این رو، گردشگری به یکی از منابع اصلی درآمد در شهرها تبدیل شده است، به خصوص در شهرهایی که با صنایع و منابع مالی ساخت و ساز محصور شده اند (هاروی، ۱۹۸۳). به بیانی، رشد گردشگری در شهرها، موجب تقویت اقتصاد شهری و در نهایت، ارتقای منافع جوامع محلی شده است (اویسال، ۲۰۱۵). به طور کلی، گردشگری صنعتی است که به دلایل زیر روز به روز بر اهمیت آن افزوده می شود.

➤ اشتغال زاست و سبب افزایش درآمد می شود:

➤ افزایش درآمدزایی ارزی

➤ تحرک سرمایه های مالی

➤ جلب سرمایه های خارجی

➤ بهسازی و توسعه تاسیسات زیر بنایی

➤ به کارگیری توانایی های موجود محلی و توسعه منطقه ای (ضرغام، ۱۳۸۱).

یکی دیگر از تأثیرات درخور توجه گردشگری در شهرها، افزایش درآمدهای مالیاتی است. از آنجا که گردشگران از سایر مناطق یا کشورها می آیند، مخارج آن ها افزایش پایه مالیاتی را برای مقاصد میزبان به همراه دارد. علاوه بر مالیات بر فروش رایج، گردشگران گاهی مالیات ها را از روش های غیرمستقیم پرداخت می کنند: مالیات های فرودگاهی، هزینه خروج، عوارض گمرک و مالیات های ویزا فقط برخی از انواع روش های رایج برای اخذ مالیات از گردشگران است (گلندر و ریچی، ۲۰۰۹).

بر اساس تحقیقات انجام گرفته، اخذ مالیات پایدارترین نوع درآمد محسوب می شود که در حال حاضر اصلی ترین منابع درآمدی بیشتر شهرداری ها و حکومت های محلی جهان را به خود اختصاص داده است (ایران دوست، ۱۳۹۴). بنابراین با توسعه گردشگری، درآمد حاصل از مالیات نیز افزایش می یابد. برخی از دولت های محلی و شهرداری ها، بخش گردشگری را به عنوان یک منبع درآمد مالیاتی استفاده می کنند. به طور کلی می توان مالیات های گردشگری را به سه دسته مالیات بر محصولات گردشگری، مالیات بر گردشگران و اخذ هزینه از استفاده کننده تقسیم کرد. دومین منبع پایدار درآمدهای شهرداری، درآمد حاصل از دریافت بهای خدمات ارائه شده (خدمات حمل و نقل، حق پارک، ورودیه به مراکز تفریحی و سرگرمی و ...) است (شرزه ای و ماجد، ۱۳۹۰). بدیهی است با افزایش تعداد گردشگران، علاوه بر ساکنان محلی، دریافت هزینه بابت استفاده از این خدمات چند برابر خواهد شد.

نکته بااهمیت دیگر این است که اقتصاد گردشگری به عنوان یک فعالیت پویا و چندوجهی، نه تنها مولد فرصت های مناسب اشتغال و درآمدزایی، رفاه و توسعه اقتصادی مردم شهرها خواهد شد؛ بلکه ابزاری مناسب برای شناخت فرهنگ ها و نشر دهنده ارزش ها، باورها و رسوم جوامع گوناگون است (درامی و مور، ۲۰۰۴).

در صورت تداوم صنعت گردشگری به عنوان یک منبع درآمدی در اقتصاد شهری، می توان تأثیرات زیست محیطی همچون حفاظت از محیط زیست، حفاظت از اماکن باستانی و تاریخی و احیای مجدد آن ها و محوطه سازی و ایجاد امکانات و خدمات زیربنایی و روبنایی متصور شد که این امر پایداری گردشگری را به طور درخور توجیهی افزایش می دهد.

مفهوم گردشگری شهری: گردشگری در چارچوب الگوهای فضایی خاصی عمل می کند. یکی از این الگوهای فضایی، گردشگری شهری است. نواحی شهری به علت آن که جاذبه های تاریخی فرهنگی بسیاری دارند، در اغلب موارد مقاصد گردشگری مهمی محسوب می شوند. شهرها معمولاً جاذبه های متنوع و بزرگی شامل موزه ها، بناهای یادبود، مکان های تاریخی را دارا هستند که خود، گردشگران بسیاری را جذب می کند (Hall, 2001). عملکرد گردشگری در فضای شهری در راستای انگیزه های متفاوتی شکل می گیرد که برخی از مهم ترین آن ها به شرح ذیل است:

- دیدار دوستان و خویشاوندان، حضور در نمایشگاه ها و کنفرانس ها، بازدید از میراث فرهنگی، سفرهای مذهبی (زیارت)، حضور در مراسم و محل، رفع مسایل درمانی - بهداشتی، خریدهای تفریحی، مسایل ورزشی،

مسائل آموزش، سفرهای روزانه و اداری، دلایل شخصی (شهبابین، ۱۳۹۰)

اثرات اقتصادی توسعه گردشگری شهری: گردشگری اثرات گوناگونی بر مقصد و جامعه میزبان به جای می‌گذارد. این اثرات طیف گسترده‌ای از اثرات اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و یا محیط‌زیستی را شامل می‌شود. با توجه به تنوع و پیچیدگی فعالیت‌های گردشگری، اثرات ناشی بین فعالیت‌ها نیز ابعاد گسترده و به هم پیوسته‌ای دارند که باید در مطالعه‌ی اثرات گردشگری به آن‌ها توجه شود. نوع و میزان اثرات گردشگری در یک مقصد از عوامل متعددی متأثر می‌شود؛ از جمله مهم‌ترین این عوامل ویژگی‌های جامعه میزبان و میهمان و ماهیت فعالیت‌های گردشگر در مقصد می‌باشند. طبق نظر برنز و هلدن زمانی که اختلاف زیادی بین فرهنگ جامعه میزبان و جامعه مبدا وجود داشته باشد، احتمال افزایش اثرات بسیار زیاد خواهد بود. از مهم‌ترین اثرات مثبت گردشگری بر جامعه میزبان می‌توان به اشتغالزایی؛ تجدید حیات مناطق توسعه نیافته یا غیرصنعتی؛ نوسازی هنرها و فنون محلی و فعالیت‌های فرهنگی سنتی؛ بهبود زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی؛ نوسازی سنت‌های معماری محلی و افزایش توجه به حفاظت از مناطق فوق‌العاده زیبایی که دارای ارزش‌های زیبایی‌شناختی و فرهنگی هستند اشاره کرد. علاوه بر آن گردشگری به ویژه در کشورهای در حال توسعه می‌تواند از طریق سوق دادن نیروی کار از کشاورزی سنتی به صنایع خدماتی باعث تحریک اجتماعی بیشتر و منجر به دستمزد بالاتر و آینده‌ی شغلی بهتر شود. گردشگری دارای آثار مثبت اقتصادی می‌باشد. از مهمترین آثار مثبت موارد زیر قابل ذکر است:

سرمايه گذاري در گردشگري شهري موجب توسعه ساير بخش ها نيز مي شود. به عنوان نمونه بهبود خدمات محلي مانند شبکه ارتباطي و برق با گردشگري در ارتباط است.

❖ افزایش صادرات پنهان

❖ افزایش درآمد دولت از بابت مالیات

❖ افزایش ارزش املاک برای مالکین اراضی و املاک واقع در مناطق محروم

❖ کمک به افزایش درآمد ارزی

❖ کمک به درآمدهای دولتی

❖ اشتغالزایی

❖ کمک به توسعه‌ی منطقه‌ای

در کنار آثار اقتصادی مثبت گردشگری می‌تواند اثرات منفی هم داشته باشد:

- تمرکز بیش از حد فعالیت‌های گردشگری در یک شهر ممکن است منجر به نابودی یا زوال سایر فعالیت‌های اقتصادی شود و عدم تعادل را به وجود آورد.
- گردشگری ممکن است شاغلین بخش‌های دیگر اقتصادی را به صورت پاره وقت به خود جذب کند. بنابراین گاه در برخی جوامع نقش کمی در کاهش بیکاری به صورت کلی خواهد داشت.
- با توزیع نابرابر درآمدهای حاصل از گردشگری، کسانی که دارای توان سرمایه‌گذاری در این صنعت

هستند، نسبت به سایر افراد شهر میزبان در موقعیت بهتری قرار می‌گیرند و می‌توانند از فرصت‌های پیش‌آمده بهتر یا بیشتر بهره‌برداری کنند (عدم برابری و عدالت)».

- در مناطقی که گردشگری فعالیت اصلی اقتصادی است (با جذب بخش قابل توجهی از نیروی کار) می‌تواند باعث کاهش رونق فعالیت‌های سنتی از جمله کشاورزی گردد

تورم: گردشگری می‌تواند منجر به تورم ناشی از افزایش قیمت‌های زمین، خانه و حتی مواد غذایی شود. هنگامی که تقاضای گردشگران از خدمات محلی در مقصد زیاد باشد، قیمت کالاهای مذکور نیز ممکن است افزایش یابد. هزینه‌های فرصت‌ها اشاره به هزینه‌ی پرداختن به فعالیت گردشگری به جای انجام اشکال دیگر فعالیت‌های اقتصادی دارد. برای مثال هزینه‌هایی که در منطقه‌ای ساحلی با پس‌کرانه عمدتاً روستایی به جای سرمایه‌گذاری در کشاورزی، باغبانی یا ماهی‌گیری صرف سرمایه‌گذاری در گردشگری می‌شود از این نمونه است. وابستگی بیش از حد به گردشگری به عنوان مثال در کشورهای کوچکی امکان تحقق دارد که دولت، گردشگری را بهترین راه برای توسعه‌ی این کشورها می‌داند و در طول زمان آن قدر به گردشگری وابسته می‌شود که هر گونه تغییر در تقاضا می‌تواند منجر به بحران اقتصادی بزرگی شود. با این حال گردشگری اغلب به عنوان یکی از گزینه‌های توسعه، پیش روی کشورها و نواحی توسعه‌یافته و در حال توسعه قرار دارد. غالباً کشورها گردشگری را به سایر گزینه‌های ممکن ترجیح می‌دهند. بنابراین چه در جاهایی که صنایع قدیمی در حال مرگ هستند و منطقه نیازمند تجدید حیات است و چه در مناطق بهره‌برداری شده‌ای که به دنبال توسعه بوده و گزینه‌های اندکی پیش رو دارد گردشگری می‌تواند فواید قابل ملاحظه‌ای به همراه داشته باشد (شیبانی نیا و همکاران، ۱۳۹۵).

سایر آثار گردشگری

۱- اثرات مثبت اجتماعی توسعه گردشگری

- تشدید علاقه به رونق حیات زبان محلی و کاربرد بیشتر این زبان.
- افزایش درآمد و بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان.
- مک‌ایتزیر نیز از اثرات گردشگری فرهنگی، افزایش احترام به جامعه محلی را بسیار مهم بر می‌شمارد.
- «گردشگری فرهنگی احترام به جامعه محلی را بیشتر نموده و فرصت‌های لازم برای شناخت بیشتر و برقراری ارتباطات با مردم محلی را در زمینه‌های گوناگون را بهبود می‌بخشد.
- افزایش تماس گردشگران با شهروندان و تقویت ارتباطات بین فرهنگی

۲- اثرات منفی اجتماعی توسعه گردشگری شهری

تأثیرات منفی اجتماعی گردشگری، در دهه‌های گذشته به ویژه از انتهای دهه ۱۹۶۰، بعد از شکل‌گیری پدیده گردشگری انبوه ایجاد شد. استدلال این جریان‌های فکری این بود که پدیده گردشگری شکل جدیدی از امپریالیسم محسوب می‌شود که منجر به ضمه‌حلال فرهنگی-اجتماعی و ارزش‌ها و باورهای سنتی جوامع میزبان می‌شود و ارمغانی جز انواع بحران‌های اجتماعی و تبلیغ مصرف‌گرایی ندارد (Gee, 1994). ولی رشد و توسعه سریع صنعت گردشگری، و به موازات آن شکل‌گیری سازمان‌های مختلف بین‌المللی، ملی، غیردولتی و غیر

انتفاعی از یک طرف و توسعه تحقیقات گردشگری در قالب پژوهش های علمی و رشته های جدید دانشگاهی از طرف دیگر، تمایلات ضد گردشگری را بسیار کم رنگ نمود.

گارتنر (۱۹۹۶)، معتقد است که گردشگری می تواند اثرات منفی اجتماعی گردشگری از قبیل اثر نمایشی کالایی شدن فرهنگ، جابجایی، وابستگی بیش از حد به گردشگری، جرم و جنایت، و شیوع، رواج مصرف مواد مخدر، تغییر در ارزش های مذهبی جامعه میزبان و تغییر در زبان را در پی داشته باشد.

آسیب دیدن به فرهنگ بومی در اثر برخوردهای مکرر با گردشگران با فرهنگ های متفاوت (شیبانی نیا و همکاران، ۱۳۹۵).

۳- اثرات محیطی توسعه گردشگری شهری

افزایش آگاهی ساکنین نسبت به محیط طبیعی و فرهنگی و افزایش حامیان طبیعت و ترویج افکار دوستدار محیط زیست که در نهایت مانع آلودگی و زوال محیط می شود. متقاعد کردن مسئولان دولتی و عمومی به اهمیت محیط طبیعی به منظور تشویق اقدامات حفاظتی بر محور کسب در آمد از محل گردشگری و برانگیختن سرمایه گذاری در امور زیربنایی و مدیریت مؤثر نواحی حفاظت شده.

تأثیرات منفی گردشگری بر روی محیط شهری: گردشگری می تواند در محیط گردشگری اثرات منفی

بدنبال داشته باشد که در جدول (۱) برخی از اثرات منفی اشاره شده است.

جدول (۱): آثار منفی گردشگری بر محیط شهری

تأثیرات	زمینه
از بین رفتن اراضی که برای کشاورزی مورد استفاده بوده است. تبدیل زمین هایی با عملکردهای زیست محیطی با ارزش (مانند مرداب ها با درختان دریایی مانگرو و تالاب ها) به کاربری گردشگری تلاش برای تغییر کاربری اراضی درون شهری و به دنبال آن افزایش کمبود برخی خدمات در شهر	کاربری زمین
افزایش نواحی ساخته شده (افزایش ساخت و ساز) طراحی نامناسب معماری ساختمان ها به دلیل سرعت در ساخت رشد بیش از حد فصلی جمعیت	اثر قابل رویت
افزایش استفاده از زیرساخت های شهری با تأسیسات و وسایل رفاهی و توسعه های ذیل و به دنبال آن ایجاد بحران در زمینه های: جاده ها، راه آهن، پارکینگ، شبکه برق، موجودی پسماندهای جامد، موجودی پسماندهای آبی و ذخیره آب.	زیرسازی ها
تغییر کاربری زمین به فضاهای اقامتی، رشد توسعه هتل ها و مهمانخانه های شبانه روزی تغییر در بافت شهری از طریق مدیریت ترافیک سواره و پیاده در مکان های حضور گردشگران تغییر در محیط ساخته شده منجر به مغایرت در کیفیت زمین های شهری مورد استفاده در نواحی گردشگری و مسکونی می شود.	شکل شهر
آلودگی آب های سطحی و زیرزمینی و آلودگی هوا تغییر کیفی فضاهای سبز در صورت توسعه امکانات گردشگری در آن ها	عوارض طبیعی

ماخذ: شهبان، ۱۳۹۰

اثرات محیط‌زیستی گردشگری: محیط طبیعی به طور فزاینده‌ای، عامل کلیدی در گردشگری شناخته می‌شود. گردشگری در حد زیادی به محیط‌زیست وابسته است زیرا محیط‌زیست به خودی خود، جاذبه‌ای عمده در گردشگری محسوب می‌شود و بستری است که فعالیت گردشگری در آن به وقوع می‌پیوندد (۲۰). با این وجود روابط گردشگری و محیط‌زیست، پیچیده است. وابستگی متقابلی بین آن دو وجود دارد که مبتنی بر هم‌زیستی است. اثرات محیط‌زیستی را نیز می‌توان به دو دسته مثبت و منفی تقسیم نمود. اثرات مثبت عبارتند از:

- گردشگری می‌تواند ترغیب‌کننده‌ی فعالیت‌ها جهت حفاظت از محیط، مناظر و حیات وحش باشد.
- گردشگری می‌تواند به ترویج و تاسیس پارک‌های ملی و حفاظت از حیات وحش کمک نماید. افزایش آگاهی در زمینه‌ی نیاز به حفاظت از محیط‌زیست به واسطه درآمدهای حاصل از بازدید گردشگران نسبت به حفظ مکان‌هایی که در معرض خطر هستند.

اثرات منفی گردشگری بر محیط‌زیست عبارتند از:

- تولید زباله در محل توسط گردشگران.
- گردشگری می‌تواند منجر به ازدحام و شلوغی بیش از حد و هم‌چنین ترافیک شود.
- گردشگری می‌تواند به آلودگی آب و سواحل کمک کند. گردشگری ممکن است منجر به فرسایش مسیرهای عبوری شود و گردشگری ممکن است منجر به آسیب رساندن و یا ایجاد مزاحمت برای زیستگاه‌های حیات وحش شود.

روش پژوهش

از نظر نوع تحقیق، مطالعه صورت گرفته کاربردی و روش بررسی آن توصیفی تحلیلی است. ابتدا براساس روش کتابخانه‌ای اطلاعات مربوط به مبانی نظری تحقیق گردآوری گردید. پس اطلاعات میدانی از طریق پرسشنامه جمع‌آوری گردید. جامعه آماری تحقیق کارشناسان و متخصصان و صاحب‌نظران این حوزه در شهر بیرجند سال ۱۴۰۱ بوده است. داده‌های مورد نیاز از یک نمونه ۶۸ تایی از افراد جمع‌آوری گردید. برای انتخاب سوالات پرسشنامه از مطالعات قبلی صورت گرفته در این زمینه و همچنین نظر کارشناسان و متخصصان این حوزه استفاده رسید. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی بوده است. پس از انجام مطالعات کتابخانه‌ای، داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه، طبقه‌بندی، پردازش و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار SPSS، نسخه ۲۴ و نرم‌افزار Amos 18 استفاده گردید.

ویژگی‌های نمونه آماری: در این تحقیق ۶۷/۶ درصد پاسخ‌دهندگان مرد و ۳۲/۴ درصد خانم بوده‌اند. ۲۰/۶ درصد در رده سنی ۲۰ تا ۳۰ سال ۴۱/۲ درصد در رده سنی ۳۱ تا ۴۰ سال، ۳۲/۴ درصد در رده سنی ۴۱ تا ۵۰ سال و ۵/۹ درصد در رده سنی ۵۱ تا ۶۰ سال بوده‌اند. از نظر تحصیلات ۵/۹ درصد فوق‌دیپلم و پایین‌تر، ۴۱/۲ درصد لیسانس، ۴۴/۱ درصد فوق‌لیسانس و بالاتر بودند. ۲۰/۶ درصد پاسخگویان پست‌مدیریتی، ۵۰/۰ درصد کارشناسی و ۲۹/۴ درصد بی‌پاسخ بودند.

معرفی محدوده مورد مطالعه: شهر بیرجند در میان دره‌ی گسترده‌ای در جنوب خراسان در ۳۲ درجه و ۵۳ دقیقه پهنای شمالی و ۵۹ درجه و ۱۳ دقیقه درازای خاوری نسبت به نیم‌روز گرینویچ بر فراز و شیب دامنه‌های یک

رشته تپه هاو ماهورها و پشته های خاکی به هم پیوسته واقع است. که در شمال و شمال شرقی ان رشته کوه مومن آباد به ارتفاع ۲۷۸۰ متر و در جنوبش رشته کوه باقران به ارتفاع ۲۷۲۰ متر از سطح دریا به گونه ای تقریباً موازی کشیده شده است در زمانی که ما از آن سخن می گوئیم فاصله ی شهر با این دو رشته کوه از شمال و جنوب حدود ۵ تا ۶ کیلومتر بود. این شهر مرکز شهرستان بیرجند است. ارتفاع بیرجند از سطح دریا ۱۴۸۰ متر و فاصله ی زمینی آن تا مشهد ۴۸۶ کیلومتر و تا زاهدان ۴۵۸ کیلومتر می باشد.

یافته های پژوهش

این تحقیق بدنبال آثار و پیامدهای اقتصادی گردشگری شهری در شهر بیرجند می باشد. برای تعیین شاخص ها از مطالعات صورت گرفته در این زمینه و نظر کارشناسان و متخصصان این حوزه استفاده گردیده و عوامل موثر موضوع مذکور در قالب مولفه های توسعه و بهسازی زیرساختها و خدمات عمومی، ایجاد فرصتهای شغلی، افزایش تقاضا برای محصولات داخلی، افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی، افزایش سرمایه گذاری و ایجاد درآمد مورد بررسی قرار می گیرد.

بررسی شاخص های توصیفی

نتایج حاصله از شاخص های توصیفی مولفه های پرسشنامه (جدول ۱) نشان می دهد، که در بین مولفه های پرسشنامه، مولفه افزایش سرمایه گذاری با میانگین ۳/۴۵ بیشترین و مولفه ایجاد فرصتهای شغلی با میانگین ۳/۳۱ کمترین نمره را کسب نموده اند و انحراف معیار مولفه توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی (۰/۳۳) کمترین و مولفه ایجاد فرصتهای شغلی (۰/۴۱) بیشترین پراکندگی از حیث نمره دارند. به عبارتی افراد در زمینه توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی نظرات همگن تر نسبت به سایر مولفه ها دارند و در زمینه ایجاد فرصت های شغلی دارای نظرات ناهمگن تری نسبت به سایر مولفه ها دارند.

جدول (۲): شاخص های آمار توصیفی برای متغیرهای پژوهش

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	واریانس	حداقل	حداکثر
توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی	۳/۴۲	۰/۳۳	۰/۱۱	۲/۸۳	۴
ایجاد فرصت های شغلی	۳/۳۱	۰/۴۱	۰/۱۷	۲/۶۰	۴
افزایش تقاضا برای محصولات داخلی	۳/۳۳	۰/۳۷	۰/۱۳	۲/۶۷	۴
افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی	۳/۳۴	۰/۳۵	۰/۱۲	۳	۴
افزایش سرمایه گذاری	۳/۴۵	۰/۳۸	۰/۱۴	۲/۸۰	۴
ایجاد درآمد	۳/۳۶	۰/۳۵	۰/۱۲	۳	۴

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

مدل تحقیق

لیزرل یا مدل یابی معادلات ساختاری^۱ یک تکنیک تحلیل چند متغیری است که به پژوهشگر امکان می‌دهد مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به گونه‌ای هم زمان مورد آزمون قرار دهد. مدل یابی معادله ساختاری یک رویکرد جامع برای آزمون فرضیه‌هایی درباره روابط متغیرهای مشاهده شده است که گاه تحلیل ساختاری کوواریانس، مدل یابی علی و گاه نیز لیزرل نامیده شده است اما اصطلاح غالب در این روزها، مدل یابی معادله ساختاری یا به گونه خلاصه SEM است (هومن، ۱۳۸۴: ۱۱).

یک مدل معادله ساختاری به طور کلی از دو نوع مدل اندازه‌گیری^۲ و مدل ساختاری^۳ تشکیل می‌شود. مدل اندازه‌گیری نحوه سنجش یک متغیر پنهان را با استفاده از دو یا تعداد بیشتری متغیر مشاهده شده تعریف می‌کند و در واقع مجموعه‌ای از متغیرهای مشاهده شده را به مجموعه‌ای کوچکتری از متغیرهای نهفته مرتبط می‌کند. مدل ساختاری روابط میان متغیرهای پنهان درونی و بیرونی را نشان می‌دهد و امکان ارزیابی جهت و شدت اثرات علی میان این متغیرها را فراهم نماید. بنابراین بر مبنای مدل‌های اندازه‌گیری، محقق تعریف می‌کند که کدام متغیرهای مشاهده شده اندازه‌گیرنده کدام متغیرهای پنهان هستند و بر پایه مدل‌های ساختاری مشخص می‌شود که کدام متغیرهای مستقل دارای تاثیر بر کدام متغیر وابسته هستند.

بررسی پایایی پرسشنامه: مشهورترین ابزار برای آزمون قابلیت اعتماد پرسشنامه، یا همان پایایی، ضریب آلفای کرونباخ است که به منظور محاسبه‌ی هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌هایی که ویژگی‌های مختلفی را می‌سنجند، به کار می‌رود. نتایج حاصل از محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ در جدول (۳) ارائه شده است. بر اساس مقادیر محاسبه‌شده، می‌توان نتیجه گرفت کل پرسشنامه از لحاظ پایایی بسیار مطلوب به شمار می‌رود.

جدول (۳): شاخص‌های پایایی

مولفه	تعداد سوالات	آلفای کرونباخ
توسعه و بهسازی زیرساخت‌ها و خدمات عمومی	۶	۰/۶۰
ایجاد فرصت‌های شغلی	۵	۰/۷۷
افزایش تقاضا برای محصولات داخلی	۶	۰/۷۶
افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی	۴	۰/۷۰
افزایش سرمایه‌گذاری	۵	۰/۷۹
ایجاد درآمد	۵	۰/۶۱
کل پرسشنامه	۳۱	۰/۹۲

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

آزمون همبستگی بین متغیرهای تحقیق

با توجه به آزمون همبستگی صورت گرفته بین همه متغیرهای تحقیق ارتباط مثبت و معناداری وجود داشته است و قوی‌ترین ارتباط بین متغیر افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی با افزایش سرمایه‌گذاری با ضریب همبستگی ۰/۷۷ بوده است (جدول ۴).

^۱ - Structural equation modeling

^۲ - Lisrel

^۳ - Measurement Model

^۴ - Structural Model

جدول (۴): آزمون همبستگی بین متغیرها

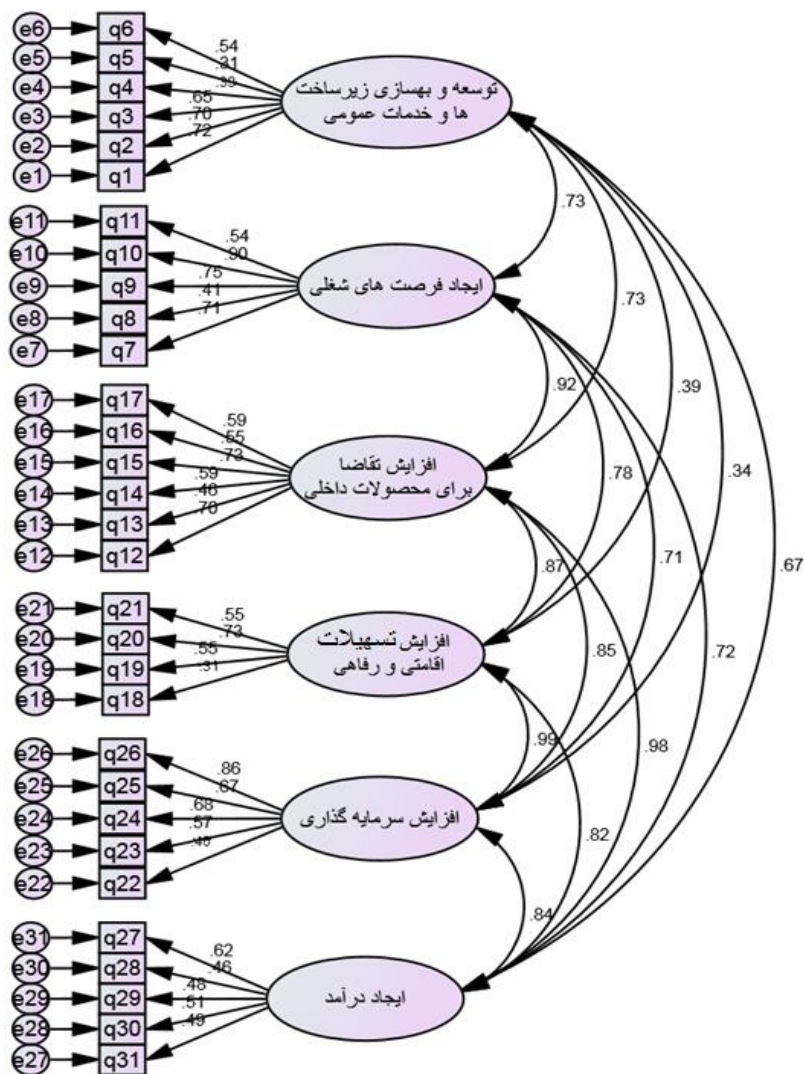
متغیر	توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی	ایجاد فرصت های شغلی	افزایش تقاضا برای محصولات داخلی	افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی	افزایش سرمایه گذاری	ایجاد درآمد
توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی	۱					
ایجاد فرصت های شغلی	۰/۶۹	۱				
افزایش تقاضا برای محصولات داخلی	۰/۷۱	۰/۷۲	۱			
افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی	۰/۵۰	۰/۶۰	۰/۶۳	۱		
افزایش سرمایه گذاری	۰/۵۰	۰/۵۸	۰/۷۱	۰/۷۷	۱	
ایجاد درآمد	۰/۶۲	۰/۶۰	۰/۷۰	۰/۵۳	۰/۶۱	۱

*معنی داری در سطح ۰/۰۵

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

بررسی ارتباط بین ابعاد با گویه های آنها

بار عاملی میزان شدت رابطه بین یک عامل و گویه مربوطه را مشخص می کند. به عبارت دیگر، بار عاملی نشان دهنده میزان اشتراک گویه با عامل است و پایایی گویه را نشان می دهد. بر اساس یک اصل قراردادی، زمانی می توان یک گویه را پایا دانست که بار عاملی آن بیش از مقدار ۰/۴ یا ۰/۳ باشد؛ بنابراین هر چه مقدار این ضریب بیشتر باشد، می توان نتیجه گرفت که ارتباط بین عامل و گویه مربوطه شدیدتر است. در جدول و شکل زیر نتایج مربوط به بارهای عاملی و مقدار آماره t متغیرهای پرسشنامه گزارش شده است.

شکل (۱): بررسی ارتباط بین ابعاد با گویه ها

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

بررسی ارتباط بین ابعاد تحقیق با یکدیگر

ضرایب مسیر رابطه بین ابعاد تحقیق با یکدیگر با توجه به شکل ۱ در جدول (۵) گزارش شده است. همانطور که در جدول زیر مشاهده می شود قوی ترین رابطه، رابطه بین بعد افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی و افزایش سرمایه گذاری با ضریب مسیر ۰/۹۹ بوده است.

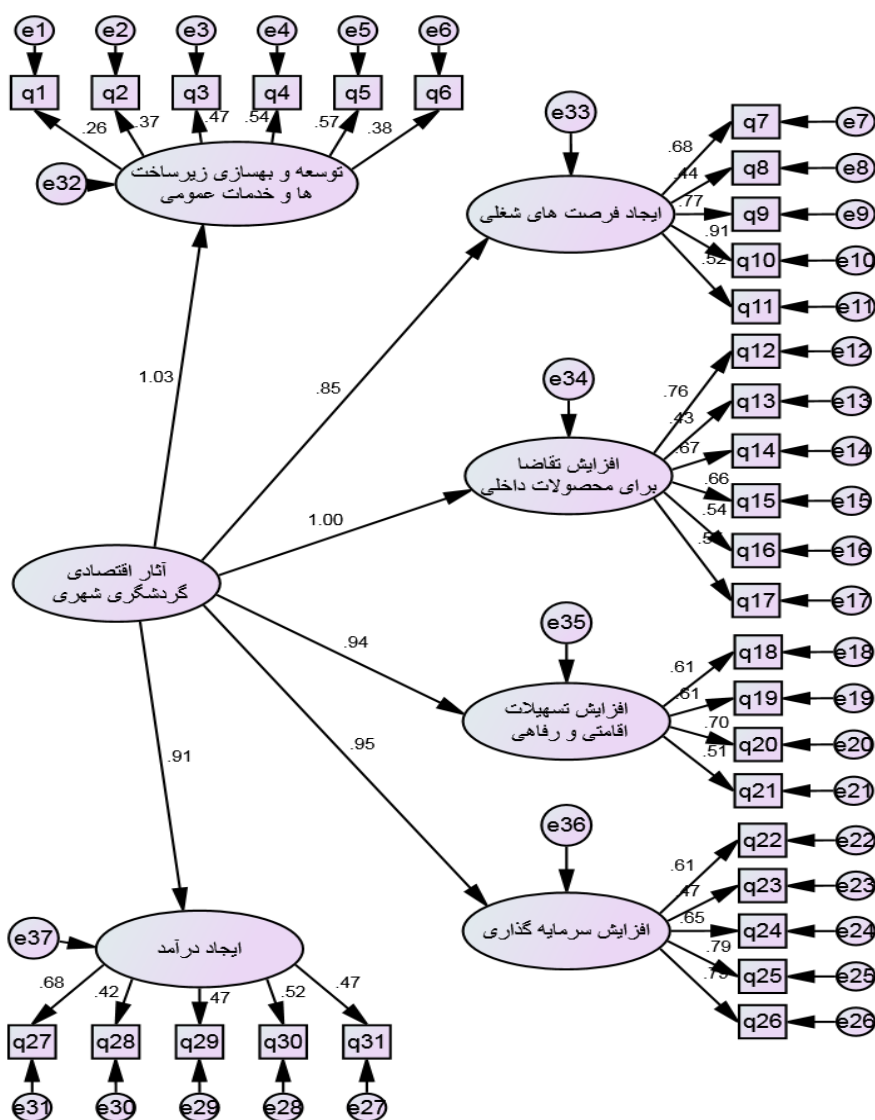
جدول (۵): نتایج و ضرایب مسیر براساس مدل ساختاری

ارتباط ابعاد	ضریب استاندارد مسیر	آماره t	سطح معنی داری
توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی با ایجاد فرصت های شغلی	۰/۷۳	۳/۴۲	۰/۰۰۰۱
توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی با افزایش تقاضا برای محصولات داخلی	۰/۷۳	۳/۳۹	۰/۰۰۰۱
توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی با افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی	۰/۳۹	۲/۰۶	۰/۰۳
توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی با افزایش سرمایه گذاری	۰/۳۴	۱/۹۷	۰/۰۴
توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی با ایجاد درآمد	۰/۶۷	۲/۶۷	۰/۰۰۸
ایجاد فرصت های شغلی با افزایش تقاضا برای محصولات داخلی	۰/۹۲	۳/۸۶	۰/۰۰۰۱
ایجاد فرصت های شغلی افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی	۰/۷۸	۳/۳۰	۰/۰۰۰۱
ایجاد فرصت های شغلی با افزایش سرمایه گذاری	۰/۷۱	۳/۲۹	۰/۰۰۰۱
ایجاد فرصت های شغلی با ایجاد درآمد	۰/۷۲	۲/۸۳	۰/۰۰۵
افزایش تقاضا برای محصولات داخلی با افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی	۰/۸۷	۳/۴۳	۰/۰۰۰۱
افزایش تقاضا برای محصولات داخلی با افزایش سرمایه گذاری	۰/۸۵	۳/۵۳	۰/۰۰۰۱
افزایش تقاضا برای محصولات داخلی با ایجاد درآمد	۰/۹۸	۳/۱۲	۰/۰۰۲
افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی با افزایش سرمایه گذاری	۰/۹۹	۳/۴۱	۰/۰۰۰۱
افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی با ایجاد درآمد	۰/۸۲	۲/۷۶	۰/۰۰۶
افزایش سرمایه گذاری با ایجاد درآمد	۰/۸۴	۲/۸۷	۰/۰۰۴

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

پیامدهای اقتصادی گردشگری شهری

در این تحقیق اثرات اقتصادی گردشگری از قبیل توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی، ایجاد فرصت های شغلی، افزایش تقاضا برای محصولات داخلی، افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی، افزایش سرمایه گذاری و ایجاد درآمد مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در شکل (۲) و جدول (۶) ارائه شده است. اعداد روی خطوط نشان دهنده ضرایب مسیر هستند.

شکل (۲): ضرایب مسیر مدل ساختاری

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

جدول (۶): نتایج و ضرایب مسیر براساس مدل ساختاری

ارتباط	ضریب استاندارد مسیر	آماره t	سطح معنی داری
توسعه و بهسازی زیرساخت ها و خدمات عمومی با آثار اقتصادی گردشگری شهری	۱/۰۳	۲/۱۷	۰/۰۳
ایجاد فرصت های شغلی با آثار اقتصادی گردشگری شهری	۰/۸۵	۵/۴۰	۰/۰۰۰۱
افزایش تقاضا برای محصولات داخلی با آثار اقتصادی گردشگری شهری	۱/۰۰	۷/۲۱	۰/۰۰۰۱
افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی با آثار اقتصادی گردشگری شهری	۰/۹۴	۵/۰۲	۰/۰۰۰۱
افزایش سرمایه گذاری با آثار اقتصادی گردشگری شهری	۰/۹۵	۵/۱۲	۰/۰۰۰۱
ایجاد درآمد با آثار اقتصادی گردشگری شهری	۰/۹۱	۳/۶۵	۰/۰۰۰۱

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

با توجه به جدول معنی داری ضریب، چون سطح معنی داری از ۰/۰۵ کمتر شده است، لذا می توان گفت که

توسعه گردشگری شهری بر همه ابعاد شامل توسعه و بهسازی زیرساخت‌ها و خدمات عمومی، ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش تقاضا برای محصولات داخلی، افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی، افزایش سرمایه گذاری و ایجاد درآمد موثر بوده و آن را به ترتیب با ضرایب استاندارد ۱/۰۳، ۰/۸۵، ۱/۰۰، ۰/۹۴، ۰/۹۵ و ۰/۹۱ تبیین می‌کنند. همانطور که ملاحظه شد بیشترین ضریب مسیر مربوط به بعد توسعه و بهسازی زیرساخت‌ها و خدمات عمومی می‌باشد.

برازش مدل ساختاری (نیکویی برازش)

در مدل‌های معادلات ساختاری بیش از ۳۰ نوع شاخص برازش (نیکویی برازش و بدی برازش) معرفی شده است که بیشتر آنها در AMOS ارائه شده است.

سه گروه کلی از این شاخص‌ها عبارتند از:

- شاخص‌های برازش مطلق
- شاخص‌های برازش تطبیقی (یا نسبی)
- شاخص‌های برازش مقصد

با توجه به ضعف برخی از شاخص‌ها، لازم است برای تصمیم‌گیری حداقل از هر کدام از ۳ گروه فوق یکی را مد نظر قرار دهیم. در جدول (۷) برخی از شاخص‌های مهم هر گروه و مقدار قابل قبول آنها معرفی شده است.

جدول (۷): شاخص‌های نیکویی برازش و مقادیر قابل قبول آنها در آموس

شاخص	نام شاخص	نام اختصاری	مقدار قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	کای اسکوتر نسبی	CMIN/df	بین ۱ تا ۵
	شاخص نیکویی برازش	GFI	نزدیک به ۱
	شاخص نیکویی برازش تعدیل شده	AGFI	نزدیک به ۱
شاخص‌های برازش تطبیقی (نسبی)	شاخص برازش هنجار شده	NFI	نزدیک به ۱
	شاخص توکر-لویس	TLI	بیشتر از ۰/۶
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	نزدیک به ۱
شاخص‌های برازش مقصد	شاخص برازش مقصد هنجار شده	PNFI	بیشتر از ۰/۵
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	کمتر از ۰/۱

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

در جدول (۸) مقادیر بدست آمده از شاخص‌های نیکویی برازش در بررسی مدل کلی تحقیق ارائه شده است که با مقایسه با مقادیر قابل قبول در جدول ۴ می‌توان گفت مدل برازش شده برای بررسی مدل تحقیق در هر کدام از گروه‌های شاخص‌های نیکویی برازش در حداقل یکی از شاخصها از نیکویی برازش قابل قبولی برخوردار است.

جدول (۸): شاخص های نیکویی برازش در مدل ساختاری تحقیق

شاخص های برازش	CMIN/df	GFI	AGFI	NFI	TLI	CFI	PNFI	RMSEA
مقادیر بدست آمده	۳/۸۴	۰/۷۴	۰/۷۳	۰/۷۲	۰/۷۲	۰/۷۳	۰/۶۲	۰/۰۹

ماخذ: محاسبات تحقیق، ۱۴۰۱

بحث و نتیجه گیری

امروزه گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد جهانی سهم چشمگیری در معادلات اقتصادی بین المللی ایفا می کند. از این رو با توسعه ی فعالیتهای گردشگری و شناسایی بخشی از جاذبه جهانگردی ایران بخصوص در نواحی شهری می توان به بهبود ارتقای سطح این فضاها کمک شایانی کرد و برای بهسازی و باسازی کالبد اقتصادی و اجتماعی آنها گام موثری برداشت و توسعه گردشگری شهری هم به ساکنان بومی شهرها و هم اقتصاد ملی کشور کمک کرد. شهر بیرجند یکی از مناطق مستعد برای جذب گردشگر است که دارای قابلیتهای گردشگری بالایی برخوردار است. در این تحقیق آثار اقتصادی گردشگری براساس روش معادلات ساختاری بررسی گردید. برای این منظور اثرات و پیادهای اقتصادی گردشگری در ۶ بعد، توسعه و بهسازی زیرساختها و خدمات عمومی، ایجاد فرصتهای شغلی، افزایش تقاضا برای محصولات داخلی، افزایش تسهیلات اقامتی و رفاهی، افزایش سرمایه گذاری و ایجاد درآمد مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاکی از تاثیر معنی دار همه ابعاد فوق می باشد. بیشترین میزان اثرات گردشگری نیز مربوط به توسعه و بهسازی زیرساختها و خدمات عمومی و افزایش تقاضا برای محصولات داخلی می باشد

با توجه به آثار مثبت اقتصادی گردشگری، پیشنهادات زیر برای افزایش آثار مثبت گردشگری پیشنهاد می گردد.

- معرفی جاذبه های گردشگری استان و شهرستان از طریق رسانه ها، حضور در نمایشگاه ها و ...
- فراهم نمودن زیر ساخت ها و جذب بستر مناسب برای افزایش سرمایه گذاری در حوزه گردشگری
- ایجاد فعالیت های مکمل خدماتی مانند فروش صنایع دستی و محصولات کشاورزی منطقه به گردشگران
- ایجاد مراکز اقامتگاهی و خدماتی - رفاهی مناسب و با استاندارد بالا، در شهر برای گردشگران.
- تسهیل دسترسی به روستاها و شهرهای مجاور و توسعه و بهسازی شبکه های ارتباطی شهر
- کشف و شناسایی نقاط قوت، ضعف منطقه توریستی، تمرکز و تقویت آن.

منابع پژوهش

- (۱) اعظمی، موسی؛ جلیلیان، سارا و هاشمی امین، ناهید (۱۳۹۴)، تحلیل آثار اجتماعی، اقتصادی و محیطی گردشگری پایدار (مطالعه موردی: روستای نوره)، مجله ی برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال ۴، شماره ۱۴، صص ۱۵۴-۱۷۴.
- (۲) ایران دوست، کاوه (۱۳۹۴)، بررسی مالی پایدار شهرداری ها، همایش مالی شهرداری، مشکلات و راهکارها با رویکرد پایداری.
- (۳) بدری، علی؛ مطیعی، سید حسن؛ سلمانی، محمد و علیقلی زاده فیروز ججانی، ناصر (۱۳۸۸)، اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی مطالعه موردی نواحی روستایی بخشش مرکزی نوشهر، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۱۲، صص ۱۳-۳۵.

- ۴) تقوایی، مسعود و مبارکی، امید (۱۳۸۸)، بررسی و تحلیل فضاهای توریستی شهر تبریز به منظور برنامه ریزی توریسم در آن، نشریه علمی- پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی (دانشگاه تبریز)، سال ۱۵، شماره ۳۳، صص ۵۹-۸۲.
- ۵) شهبان، پویان (۱۳۹۰)، بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری در توسعه پایدار شهر؛ با تأکید بر ادراک ساکنان، مجله آرمانشهر، شماره ۱، صص ۱۲۱-۱۳۲.
- ۶) شیبانی نیا، کفاح؛ عبدلهی، صدیقه و محمد زاده، مرجان (۱۴۰۰)، مروری بر گردشگری و اثرات آن؛ گامی به سوی توسعه پایدار، فصلنامه انسان و محیط زیست، شماره ۵۸، صص ۲۰۱-۲۱۳.
- ۷) ضرغام، حمید (۱۳۸۱)، مدل برنامه ریزی استراتژیک جهانگردی ایران. پایان نامه دکترای مدیریت، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، دانشگاه تهران.
- ۸) فنی، زهره، علیزاده طولی، محمد و زحمتکش، زینب (۱۳۹۳)، تاثیرات گردشگری بر توسعه پایدار شهری از نظر ساکنان (مورد مطالعه: جزیره قشم)، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری سال نهم، شماره ۲، صص ۳۹-۷۲.

- 9) Gee, C. Y. (1994), Residents Attitudes Towards Tourism: a longitudinal study. Spey Valley Scotland Tourism Management, Vol 15, No 4, pp 247-258.
- 10) Hall, C.M., Page, S. J. (2001), Tourism and Recreation. London: Routledge.
- 11) Harsseel, V. (1994), Tourism an Exploration. London: Printic.
- 12) Mc Intyre, George. (1993), Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners. Madrid Organization (WTO).

Quarterly Journal of Urban Futurology

Volume 3, Number 1, 2023

PP: 91-109

Investigating and Evaluating the Economic Consequences of Urban Tourism from the Perspective of Citizens (Case Study: Birjand City)

Afsaneh Ebrahimi¹, PhD student of geography and urban planning, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran.

Mehdi Fatemi, PhD in Economic Sciences, University Lecturer, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran.

Received: 13 April 2023

Accepted: 15 May 2023

Abstract

Tourism is one of the important activities with economic, social and environmental consequences in cities. Tourism development policy is an approach that by emphasizing it, the city can minimize the negative effects while increasing its benefits. The purpose of this article is to investigate and evaluate the economic consequences of urban tourism in Birjand city. In terms of the type of research, the study was applied and the method of its investigation was descriptive-analytical and the method of structural equations was used. The statistical population of the research was experts and experts in this field. The required data was collected through a questionnaire from a sample of 68 experts and specialists in this field. The results of the study show that the development of urban tourism is effective on the development and improvement of infrastructure and public services, creating job opportunities, increasing demand for domestic products, increasing accommodation and welfare facilities, increasing investment and generating income, among these factors. The greatest effects of tourism are related to the development and improvement of infrastructure and public services and the increase in demand for domestic products.

Keywords: Tourism, Urban Tourism, Economic Impact, ,Birjand City.

DOI: 10.30495/uf.2023.1983906.1116

¹ - **Corresponding author:** fsnh_ebrahimi@yahoo.com